

Додаток № 7

Розігрування правової ситуації за ролями

Рольова гра – це невеличка п'єса, яку ви можете поставити на уроці. В її основі лежить імпровізація. Ви інсценізуєте запропоновані вчителем правові ситуації. Рольові ігри сприяють кращому розумінню цих ситуацій, а також допомагають учитися через досвід і почуття.

Якщо ви розігруєте правову ситуацію:

- чітко дотримуйтеся своєї ролі;
- слухайте інших «акторів» і вчителя;
- не коментуйте дій інших, перебуваючи в ролі;
- намагайтеся ставитися до своєї ролі як до реальної життєвої ситуації, у яку потрапили;
- вийдіть із ролі по закінченні сценки;
- візьміть участь в обговоренні сюжету гри.

Правомірна поведінка, правопорушення та юридична відповідальність (розробки уроків)

Терещенко Олена

Мета. Сприяти формуванню правосвідомості підлітків шляхом конкретизації норм моралі та права стосовно їхньої безпосередньої поведінки.

Обладнання: 1. Виставка літератури з означеної теми.

2. Висловлювання видатних людей.

Епіграф (написаний на дошці):

Посійте вчинок – пожнете звичку.

Посійте звичку – пожнете характер.

Посійте характер – і ви пожнете долю.

У. Текерей

Форма проведення: класна година у формі анкети думок.

1. Повідомлення теми та мети класної години:

Учитель. Конституція України проголосила нашу державу правовою. Але ця теза залишається поки що лише декларацією про наміри. І тому важливим напрямом формування правової держави в Україні є заходи з підвищення правової культури людей. Лише людина, яка володіє правовою культурою, добре знає закони та поважає їх, сприяє формуванню правомірної поведінки.

У нашому суспільстві здійснюється принцип: найвища цінність – Людина. Ваше життя складається із вчинків. У вчинках виражається суть людини. Але у своєму житті ми повинні дотримуватися також певної відповідальності за свої дії.

Скажіть мені, будь ласка, з якими словами у вас асоціюється слово «поведінка»? (Записати всі слова на дошці.)

А тепер ми можемо зробити висновок, що **поведінка** – це дотримання основних вимог і правил людського співжиття, уміння знаходити правильний тон у спілкуванні з оточуючими. Вчинками своїми людина зустрічається з іншими людьми, у вчинках вона виражає своє особисте ставлення до природи, людей, життєвих подій. Вчинок реалізує моральну спрямованість поведінки людей (слайд 2).

Вчинок – елементарна клітина поведінки людини. Це одиничний, відносно завершений акт поведінки, викликаний прямою або хибною зовні причиною і проходить за певних обставин у конкретній ситуації.

Спробуйте визначити, які наслідки має для людини вчинок.

Очікувані відповіді:

- Вчинок має виховний результат, тобто приводить до певних змін в особистості, яка здійснила вчинок.
- Звичайно, вчинок вчинку не рівний. Одні вчинки в житті людей звичайні, інші – на рівні подвигу. Але в кожному вчинку виявляється характер людини.
- Будь-який вчинок залишає обов'язковий слід в особистості, яка його вчинила.
- Не завжди вчинок є правомірним, а частіше пов'язаний з порушенням закону.

Учитель. А що ж тоді є правомірна поведінка?

Очікувані відповіді:

- На мій погляд, правомірна поведінка – це коли людині не спаде на думку порушувати закон.
- А я вважаю, що правомірна поведінка – це коли люди будуть жити за законами суспільства, не через страх покарання.

Учитель. Відносно права поведінка людей може бути юридично нейтральною, юридично значимою. Тобто юридично нейтральна поведінка не регулюється правом і не несе за собою юридичної відповідальності. Юридично значима поведінка регулюється правом і може бути як відповідною правовим нормам, так і не відповідати їм. Якщо в першому випадку йде мова про правомірну поведінку, то в другому – про правопорушення.

Таким чином, **правомірна поведінка** – це законослухняна поведінка, яка відповідає правовим нормам. Правомірна поведінка, як правило, є поведінкою суспільно корисною та соціально значущою.

Які права законослухняного суб'єкта розрізняють залежно від характеру мотивації?

Очікувані відповіді:

- **Свідома правомірна поведінка** – це вид поведінки, при якій суб'єкт права усвідомлює необхідність, обґрунтованість і справедливість вимог правових норм і виконує їх із метою досягнення соціально корисного результату (наприклад: перехожий при відсутності автомобіля не переходить дорогу, а очікує потрібного сигналу світлофора).
- **Конформістська правомірна поведінка** – вид поведінки, при якій суб'єкт права підкоряється правовим приписам у силу копіювання оточуючих (так роблять усі).
- **Правомірна поведінка під страхом державного примусу** – вид поведінки, при якій суб'єкт права виконує вимоги юридичних норм, боячись санкцій із боку держави.

Учитель. У перехідний період (12 – 16 років) людина ще довго залишається в становищі, коли вона вже не дитина, але ще й не доросла, і тому повністю залежить від дорослих. У такий період виявляються пізнавальні здібності, цікавість, самоаналіз, мудрування, «копання в собі» з різким вираженням реакції емансипації, прагнення до самостійності, звільнення від опіки батьків, учителів. При цьому з'являється маса життєвих проблем, у тому числі невпевненість у собі, переживання власної малоцінності, нікчемності.

Починаючи з 2000 року, неповнолітніми особами було здійснено 39 854 кримінальні правопорушення, На 10 тисяч неповнолітніх припадає в середньому 129

правопорушень і злочинів. Є все: злісне хуліганство, бійки, грабежі, розбій, крадіжки, вбивства, гвалтування.

Називаючи вам цю статистику, хочу ще раз звернути увагу на епіграф нашої класної години та згадати відомі слова **Й. Гете**: *«Поведінка – це дзеркало, у якому кожен показує своє обличчя»*. А як ви вважаєте, пов'язані між собою ці вислови чи вони не мають нічого спільного?

Очікувані відповіді:

- На мою думку, вчинок безпосередньо залежить від поведінки людини.
- Я вважаю, що ми самі ніколи не замислюємося про наслідки нашої поведінки або вчинків. Нам здається, що ми діти і що нас можуть тільки полати.

Учитель. Скажіть, а чи знаєте ви, що таке мораль, моральні норми?

Очікувані відповіді:

- Це те, що нам «читають» батьки, якщо ми зробили щось не так.
- Я думаю, що мораль – це те, як люди сприймають мою поведінку або мої вчинки. І не тільки батьки.
- Моральні норми – це ставлення суспільства до мого вчинку або поведінки.

Учитель. А що таке, на вашу думку, право? А норми права?

Очікувані відповіді:

- Право – це правила поведінки в суспільстві.
- Я, готуючись до класної години, знайшла таке визначення права:

Право – це загальнообов'язкові правила поведінки, встановлені державою.

Учитель. **Мораль** – це опора права, тому що право, спираючись на мораль, регулює суспільні відносини. Усе, що забороняє право, зазвичай забороняє і мораль. Так, відомо, що будь-яке порушення норм права, як злочин, аморальне.

А тепер обговоримо питання «У чому полягає відмінність між порушенням норм моралі і права?», розглянемо ситуації (додаток А).

Відповіді учнів.

Учитель. Мораль і право не протиставляються: аморальним є все те, що небезпечно для суспільства в широкому розумінні цього слова. Тому нам потрібно відрізнити правопорушення від аморального проступку.

Порушення норм права людиною називають неправомірною поведінкою.

У теорії права неправомірну поведінку називають **правопорушенням**. Правопорушення представляє собою різновидність антисоціальної поведінки.

Що є правопорушення та протиправна поведінка ?

Очікувані відповіді:

- **Правопорушення** – це протиправне, винне діяння деліктоздатних осіб, наслідком яких є юридична відповідальність.
- **Правопорушення** – це винна, протиправна, шкідлива поведінка особи, що спричинює юридичну відповідальність.
- **Протиправна поведінка** – це така поведінка, що суперечить нормам права, порушує певні правові вимоги.
- **Правопорушення** – це протиправна поведінка, тобто така, що суперечить нормам права, порушує певні правові вимоги.

Учитель. Ви зараз проглянете два відеофрагменти, а потім визначите, яка в героїв поведінка: правомірна чи протиправна?

Відповіді учнів.

Учитель. Складом правопорушення називають сукупність ознак, які характеризують суспільно небезпечне діяння.

Назвіть склад правопорушення, використовуючи знання, отримані на уроках правознавства.

Очікувані відповіді:

- Об'єкт, суб'єкт правопорушення.
- Суб'єктивна і об'єктивна сторона правопорушення.

Учитель. Які види правопорушень ви знаєте? Що таке юридична відповідальність?

Очікувані відповіді:

- Злочин і проступок.
- Юридична відповідальність – це міра покарання правопорушника шляхом позбавлення його певних соціальних прав, благ чи цінностей, які йому належали до факту правопорушення від імені держави, на підставі закону або іншого нормативного акта з метою попередження правопорушень у перспективі й відновлення втрачених суб'єктивних прав на матеріальні та духовні цінності.

Учитель. Які види юридичної відповідальності ви знаєте?

Очікувані відповіді:

- Конституційна.
- Адміністративна.
- Дисциплінарна.
- Цивільна.
- Кримінальна.

Учитель. Визначте види юридичної відповідальності в кожній ситуації:

- управління автомобілем у нетверезому стані;
- запізнення працівника на роботу;
- крадіжка продуктів харчування з магазину;
- пошкодження старшокласником шкільної парти;
- напад хлопців на дівчину зі спробою відібрати в неї коштовності;
- повідомлення старшокласником поліції про замінування школи, що виявилось неправдивим.

Відповіді учнів.

Учитель. А чи є важелі в суспільства для того, щоб поліпшити криміногенну ситуацію серед молоді?

Відповіді учнів.

Учитель. Отже, ми з вами прийшли до висновку, що *право, яке опирається на моральні норми, є втіленням соціальної справедливості*. Серцевиною моральності є обов'язок. Обов'язок людини перед людиною, перед суспільством, перед Батьківщиною. Обов'язок особи перед колективом, обов'язок перед вищими моральними принципами. Почуття обов'язку – це пута, що зв'язують людину. Це справжня людська свобода, якщо людина вміє правильно нею користуватися.

Додаток А

Ситуація № 1

На зупинці в автобус зайшов чоловік без ноги, на милицях. На грудях у нього декілька орденських планок. Це інвалід Другої світової війни. В автобусі було тісно. Інвалід став поруч із кріслами, на яких сиділи юнак і старша жінка. Юнак побачив інваліда і зразу ж відвів очі, дивлячись у вікно. Старша жінка поступилася місцем інваліду. Але інвалід відповів їй, що в автобусі є чоловіки, і він не сяде на місце жінки. Юнак чув розмову, але навіть не повернув голови. Проїхали вони декілька зупинок, а юнак так і сидів.

Ситуація № 2

У маленькому будинку жив робітник. Йому доводилося вставати зранку о четвертій годині, іти на роботу. Повертаючись о 23 годині вечора, він побачив, що на лаві, біля дому, де він живе, сидять три підлітки з магнітофоном. Музика дуже гриміла. Робітник, виходячи з дому, попросив їх виключити магнітофон, бо не можливо було спати. Хлопці посміхались і відповіли, що сидять біля свого будинку. Робітник зітхнув і сказав: «Ви – дикуни, які не хочуть розуміти, що поруч із ними живуть інші люди».

Ситуація № 3

У 8Б класі 30 учнів. Одного дня у Сидорова пропали гроші.

Приклади вправ для інтеграції елементів медіаграмотності в теми уроків із курсу «Основи правознавства» в 9 класі

Кабак Олена

Тема 6. Правопорушення

Вправа. Репортаж із місця події (Два джерела про одну подію).

Мета:

- Ввести у словниковий обіг терміни «правопорушення», «склад правопорушення», «суб'єкт правопорушення», «об'єкт правопорушення», «суб'єктивна сторона», «об'єктивна сторона».
- Учити висувати гіпотези щодо причини неправомірної дії.
- Формувати навички критичного мислення.
- Розвивати вміння аналізу фотографій.

Набуваемо навички з інформаційної грамотності:

- використовувати хештег як один з інструментів ефективного пошуку в Інтернеті;
- критично сприймати інформацію з контенту різних сайтів;
- використовувати прийоми фактчекінгу.

Що необхідно підготувати до вправи:

1. Комп'ютер і проектор.
2. Смартфони, підключені до мережі Інтернет.
3. Презентація «Інструменти для перевірки достовірності фактів».
4. Копії зображень для аналізу.

Опис вправи

Поділити клас на дві групи та роздати матеріали з двох сайтів про одну й ту ж подію – бійку в харківському метро: Цифрові видання Харківської області «Об'єktiv» і «Громада».

- Подивіться на загальні сторінки на поданих сайтах (або скрінах). На кожному з них йдеться про одну й ту ж подію – бійку в харківському метрополітені.
- *Хто ж влаштував бійку та як усе було?*